

SEJARAH PEMIKIRAN PANDANG KE TIMUR SEMASA ERA TUNKU ABDUL RAHMAN

HISTORY OF LOOK-TO-THE EAST IDEA DURING TUNKU ABDUL RAHMAN'S ERA

Uqbah Iqbal¹
Nordin Hussin
Ahmad Ali Seman

Abstract

This study analyses the history behind the Look-To-The-East idea in Malaysia from 1957 to 1970, a period during Tunku Abdul Rahman's administration as Malaysia's first Prime Minister. This study examines the resources available at the library and the National Archives of Malaysia. Over a decade after 1945, there were no official bilateral relations between Japan and the Federation of Malaya as Malaya was under British occupation for the second time after the Second World War. The history of British rule has provided the basis for the development of pro-Western ideas in the Federation of Malaya. After the Federation of Malaya gained its independence, British economic interests still control most of the economy. Bilateral relations between the Federation of Malaya and Japan began formally when Kishi Nobosuke visited the Federation of Malaya in November 1957. Although the Federation of Malaya was closely linked with the British after gaining its independence, it was still collaborating with Japan to reduce its dependence on the British. This was driven by the national need for alternative sources of economic assistance. When Tun Dr. Mahathir Mohamad continued the Look-To-The-East idea that led to the formation of the Look-To-The-East Policy, Japanese investment in the country had grown with Japan emerging as Malaysia's major trading partner.

Keywords: Economics, Japan, Malaysia, Look-To-The-East idea, Tunku Abdul Rahman

Pengenalan

Dari segi latar belakang Tunku Abdul Rahman, beliau merupakan seorang anggota elit bangsawan yang sudah biasa dengan kehidupan yang serba mewah sejak zaman remajanya (Faridah 2007: 24). Dengan latar belakang keinggerisannya, prinsip peribadinya yang anti-Komunis, dan komitmennya terhadap pendamaian, Tunku Abdul Rahman telah menempa dasar luar yang kebaratan, apatah lagi beliau terpaksa beroperasi dalam persekitaran Perang Dingin tahun-tahun lima dan enam puluhan (TR 2:3:62 1978). Semasa Persekutuan Tanah

Melayu masih dalam proses mencapai kemerdekaan, Tunku Abdul Rahman mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan kepada British yang sentiasa memberikan kerjasama (TAR 1:2:57 1981), terutamanya dari segi kewangan dan kepakaran untuk membangunkan angkatan tentera negara, membendung pengaruh komunis dan membina infrastruktur-infrastruktur asas (TAR 2:3:57 1981) serta penubuhan Suruhanjaya Reid dalam membantu merangka perlembagaan negara (TAR 3:2:57 1981). Beliau juga yakin keakraban antara Persekutuan Tanah Melayu yang merdeka dan British akan terus kukuh, memandangkan British selama ini melindungi keistimewaan dan kepentingan orang Melayu daripada penguasaan bangsa-bangsa asing lain di Tanah Melayu (TAR 1:7:57 1981).

Dalam ucapan pengisytiharan kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957, Tunku Abdul Rahman menyanjung tinggi British yang telah menjaga Tanah Melayu dengan baik di sebalik memori Perang Dunia Pertama dan Kedua (TAR 8:8:57 1981). Beliau kemudiannya telah memastikan Persekutuan Tanah Melayu dan kemudiannya Malaysia menyebelahi Barat sama ada dalam politik Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu, pertentangan blok ideologi atau kerjasama serantau. Beliau tidak segan silu untuk menyatakan pendiriannya yang pro-Barat dan secara terbuka menentang komunisme antarabangsa. Pada masa yang sama, oleh sebab kecurigaannya terhadap dasar berkecuali, apa sahaja yang lahir daripada Pergerakan Negara-negara Berkecuali (NAM) akan dipertikaikannya, dan dilabel sebagai barisan atau boneka komunis (Faridah 2007: x).

Kepentingan Britain dalam hubungan dagangan Persekutuan Tanah Melayu setahun selepas mencapai kemerdekaan dan semasa penubuhan Malaysia dapat dilihat apabila ia merupakan rakan import yang terbesar, mewakili 25 peratus dan 21 peratus (Johan 2010: 60). Walaupun selepas merdeka Persekutuan Tanah Melayu berhubung erat dengan British, namun ia tetap menjalinkan kerjasama dengan Jepun untuk mengurangkan kebergantungan dengan British. Ini didorong oleh keperluan negara untuk mendapatkan sumber alternatif bagi bantuan ekonomi. Britain memandang rendah usaha Persekutuan Tanah Melayu ini dan juga tidak menyukai usaha Jepun mewujudkan hubungan yang lebih rapat dengan Persekutuan Tanah Melayu. Pegawai Britain kemudiannya melihat pendekatan Jepun terhadap rantau ini tidak dapat dielakkan dan memutuskan untuk tidak menghalangnya menjelang tahun 1954. Mereka juga mengalu-alukan perkembangan pasaran Asia Tenggara melalui pelan pembangunan Kishi Nobusuke di bawah South-East Asia Development Fund (SEADF) kerana ia akan meningkatkan pegangan ekonomi Britain juga (Junko 2000: 178).

Melalui pembacaan ke atas kajian-kajian lain, kajian ini mendapati tiada sebarang kajian ilmiah, tesis atau karya umum yang pernah menyentuh mengenai pemikiran Pandang Ke Timur semasa pentadbiran Tunku Abdul Rahman. Kajian ini mendapati terdapat banyak kajian sebelumnya yang menyentuh mengenai dekolonisasi wilayah British secara umumnya dan sejarah Tanah Melayu selepas Perang Dunia Kedua yang dapat membantu pengkaji dalam mendalami fokus utama kajian ini. Antaranya dari William Roger Louis (1978), Christopher Thorne (1978), R.F. Holland (1985), John Darwin (1988), Nicholas Tarling (1993), A.J. Stockwell (1995), dan Tilman Remme (1995) yang menganalisis rancangan British dalam mengekalkan kawalan dan pengaruh mereka di Tanah Melayu selepas Perang Dunia Kedua.

Ahli sejarah ekonomi seperti P.J. Cain & A.G. Hopkins (1993), Michael Havinden & David Meredith (1993), Martin Rudner (1975) dan Nicholas J. White (1994) merungkai kepentingan ekonomi Tanah Melayu kepada British dalam tempoh selepas Perang Dunia Kedua. Andrew J. Rotter (1987) mendedahkan hubung kait antara Asia Tenggara dengan pembinaan semula ekonomi Britain dan Jepun selepas Perang Dunia Kedua. Kemasukan semula aktiviti ekonomi Jepun di Persekutuan Tanah Melayu banyak dibantu oleh peranan Amerika Syarikat yang ingin memastikan Jepun kekal sebagai sekutu rapat Blok Barat dalam Perang Dingin. Lawrence Olson (1970) menganalisis peranan pampasan dalam menggalakkan hubungan antara Jepun dan Asia

Tenggara selepas Perang Dunia Kedua. Sementara kajian Ezra F. Vogel (1979), Roger Buckley (1982), Ian Nish (1982), Endymion Wilkinson (1983, 1991), Carl Pegels (1984) dan Yasuhiro Hayasaki (1990) membincangkan sejarah konflik antara Jepun dan negara-negara Barat dari segi politik, sosial dan ekonomi di peringkat antarabangsa, artikel ini akan melengkap empat kajian tersebut melalui analisis ke atas sejarah pemikiran Pandang Ke Timur di Malaysia semasa pentadbiran Tunku Abdul Rahman.

Kepentingan Jepun Dalam Ekonomi Malaysia

Kepentingan Persekutuan Tanah Melayu kepada Jepun tergambar apabila kerajaan Jepun telah memberikan hadiah berupa bunga api kepada kerajaan Persekutuan Tanah Melayu untuk dilancarkan sempena sambutan malam kemerdekaan (Fail Jabatan Arkib Negara Malaysia No. G.170/AO (N.88/78), 1957). Pada 5 September 1957, utusan Perdana Menteri Jepun bagi menghadiri sambutan kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu, B. Ohno menyatakan prospek kemasukan pelaburan Jepun pada masa ini masih belum pasti kerana mereka akan menyiasat segala kemungkinan dan melihat jika ia menguntungkan untuk Persekutuan Tanah Melayu (Anon, 6 September 1957). Hubungan bilateral secara rasmi antara Persekutuan Tanah Melayu dan Jepun hanya bermula apabila Kishi Nobosuke melawat Persekutuan Tanah Melayu pada 24 dan 25 November 1957.

Tunku Abdul Rahman menerima baik lawatan Kishi Nobosuke kerana dasar kerajaan pada ketika itu adalah untuk berdamai dengan dunia. Beliau percaya bahawa sejarah masa lalu antara Jepun dan Persekutuan Tanah Melayu tidak harus menentukan masa sekarang dan akan datang. Dalam jamuan meraikan Kishi Nobosuke, Tunku Abdul Rahman menggambarkan Jepun sebagai sebuah negara termaju di Asia telah menunjukkan kepada dunia akan kebolehan bangsa Asia. Persekutuan Tanah Melayu sebagai sebuah negara baru perlu mempelajari pelbagai perkara daripada Jepun. Ini termasuk menghantar seberapa ramai pemuda dan pegawai ke Jepun untuk melihat bagaimana Jepun membangunkan ekonominya selepas perang dan seterusnya memajukan perindustriannya. Jepun sebagai pembeli bahan mentah negara ini boleh membantu untuk mengurangkan kos kehidupan rakyat dan membawa kemakmuran kepada negara (TAR 1:11:57 1981).

Sementara Menteri Perdagangan dan Industri, Tan Siew Sin menjelaskan polisi kerajaan dalam menggalakkan pelaburan asing melalui pengecualian cukai dan tarif perlindungan, Tunku Abdul Rahman juga mengingatkan Jepun bahawa separuh daripada pelaburan yang dilakukan mestilah melibatkan warga tempatan. Beliau menegaskan bahawa kerajaan mengalukan pelaburan asing dalam industri perlombongan, berskala kecil atau kampung (Junko 2000: 185). Sebagai membalas lawatan Kishi Nobosuke, Tunku Abdul Rahman telah mengadakan lawatan rasmi ke Jepun pada 21 hingga 26 Mei 1958. Dalam lawatan ini, selain mendorong pelaburan Jepun, Tunku Abdul Rahman juga menyatakan sikap Persekutuan Tanah Melayu terhadap Jepun telah berubah. Dengan Persekutuan Tanah Melayu sebagai sebuah negara yang merdeka dan berdaulat, ia bebas untuk mewujudkan hubungan diplomatik dengan mana-mana negara yang digemari. Persekutuan Tanah Melayu juga kini sudah bersedia untuk mempunyai kedutaan di Tokyo. Kerajaan telah mempelajari bahawa dalam dunia era Perang Dingin ini bekas musuh boleh menjadi kawan sebenar sekiranya diberikan pemahaman yang tepat. Tiada sebab mengapa kerajaan tidak boleh memastikan bahawa tahun-tahun yang mendatang akan direkodkan sebagai tahun-tahun peningkatan kepercayaan dan faedah bersama antara Persekutuan Tanah Melayu dan Jepun. Dengan harapan dan semangat itulah Tunku Abdul Rahman menjalankan misinya ke Jepun (TAR 4:5:58 1981).

Dalam lawatan ini, Tunku Abdul Rahman juga menyentuh pelannya untuk merangka sebuah piagam ekonomi bagi mendorong dan melindungi pelaburan modal asing di Persekutuan Tanah Melayu. Menteri-menteri Persekutuan Tanah Melayu pula menggesa penyertaan Jepun dalam pelbagai projek pembangunan negara. Untuk menyediakan insentif bagi pelaburan Jepun, Tan Siew Sin memberikan penjelasan terperinci mengenai Rang Undang-Undang Ordinan Industri Perintis yang disentuh Tunku Abdul Rahman secara ringkas dalam ucapannya semasa ketibaan. Rang Undang-Undang ini apabila diluluskan oleh Parlimen, akan memberi layanan cukai keutamaan dan perlindungan kepada industri-industri baru di Persekutuan Tanah Melayu walaupun mereka (kecuali perlombongan yang dihadkan 49 peratus modal asing) 100 peratus dibiayai oleh modal asing (dengan syarat proses Malayanisasi berlaku di peringkat pengurusan atasan). Di samping itu, penekanan juga diberikan kepada dua projek yang dirancang oleh Menteri-menteri Persekutuan, iaitu penubuhan kedai-kedai jabatan Jepun di Kuala Lumpur dengan modal Jepun dan pengenalan industri kampung ke dalam Persekutuan Tanah Melayu dengan model dan penasihat-penasihat Jepun. Tunku Abdul Rahman berulang kali menyebut projek-projek ini pada masa lain sepanjang lawatannya ke Jepun (Junko 2000: 199, 200 & 205).

Sebelum berlepas pulang, Tunku Abdul Rahman menyatakan kepuasan hatinya dalam sidang akhbar. Beliau juga menghargai perbincangannya dengan golongan perniagaan dan kewangan Jepun mengenai pengenalan industri-industri baru ke Persekutuan Tanah Melayu dan menyatakan kerajaan akan mengalu-alukan sekiranya golongan tersebut menghantar rombongan peninjau untuk pelaburan. Menurutnya, sektor pembuatan Jepun mesti mempunyai cawangan-cawangan di serata Asia jika negara itu mahu mengembangkan ekonominya (Anon, 21 Mei 1958). Boleh dilihat selain menjadi wakil rasmi kerajaan untuk berhubung dengan pegawai-pegawai Jepun, Tunku Abdul Rahman secara aktif juga memainkan peranan sebagai ejen komersial Persekutuan Tanah Melayu dalam membentuk jalinan antara sektor swasta kedua-dua negara (Junko 2000: 201).

Walaupun memori buruk semasa Perang Dunia Kedua, dasar pragmatik kerajaan yang diketuai Tunku Abdul Rahman menyaksikan keperluan Persekutuan Tanah Melayu untuk mewujudkan semula hubungan dengan Jepun (Mohd 1995: 74). Hanya beberapa bulan sahaja selepas kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu pada tahun 1957, Tunku Abdul Rahman sudah pun memuji kejayaan ekonomi Jepun (Junko 2000: 187). Beliau mengajak rakyat untuk memberi perhatian terhadap apa yang dilakukan Jepun dalam pembinaan ekonomi dan pencapaian industrinya supaya mereka boleh mengikuti jalannya dalam menuju ke arah laluan negara maju (The Straits Times 25 November 1957). Tunku Abdul Rahman tidak mahu melihat hubungan ekonomi antara Persekutuan Tanah Melayu dan Jepun terjejas akibat apa-apa tuntutan ganti rugi (Khadijah dan Lee 2003: 85). Tidak seperti kebanyakan negara jiran lain, Persekutuan Tanah Melayu tidak mengalami siri rundingan yang panjang dan merumitkan bagi mendapatkan pampasan perang dari kerajaan Jepun.

Pada tahun 1958, kerajaan membenarkan penubuhan perniagaan Jepun di negara ini tetapi setiap permohonan hendaklah memenuhi beberapa syarat iaitu setiap permohonan mestilah bertujuan menubuhkan industri baru melalui usaha sama dengan perusahaan tempatan, permohonan juga mestilah mewujudkan perniagaan yang menyediakan perkhidmatan seperti perkapalan, penerbangan, perbankan dan insurans atau berhubung kait dengan aktiviti yang boleh menyumbang kepada pembangunan ekonomi negara dan firma-firma Jepun hanya dibenarkan untuk membuka cawangan atau mengekalkan wakil perdagangan di Persekutuan Tanah Melayu jika Menteri Perdagangan dan Industri mendapati firma Jepun itu tidak mampu melantik ejen tempatan yang sesuai. Apabila sesebuah firma Jepun itu mendapat perkenan daripada Menteri Perdagangan dan Industri untuk membuka operasi di negara ini, beliau akan mencadangkan kepada Menteri Hal Ehwal Luar mengenai jumlah pekerja Jepun yang boleh

dibawa masuk bagi menguruskan firma itu (Fail Lembaga Kemajuan Perindustrian Malaysia (MIDA) No. 8000/30 JLD. III, t.th.).

Pada 2 Jun 1958, Tunku Abdul Rahman menyatakan walaupun Persekutuan Tanah Melayu tidak seharusnya memandang Jepun dengan negatif, Jepun juga tidak boleh diberikan taraf "*favoured nation*" dari segi perdagangan kerana taraf itu hanya diberikan kepada negara-negara Komanwel. Walaupun menyedari keperluan meningkatkan hubungan perdagangan, kerajaan tetap bimbang untuk melihat kilang-kilang Jepun didirikan di negara ini. Persekutuan Tanah Melayu boleh menyediakan pasaran lebih besar untuk barangan Jepun, namun kerajaan tidak boleh membenarkan lambakan barangan Jepun di pasaran tempatan dan juga persaingan daripada kilang-kilang kecil Jepun terhadap industri tempatan. Persekutuan Tanah Melayu dan negara-negara Asia Tenggara yang lain harus membantu Jepun dari segi pasaran kerana jika Jepun menghadapi masalah ekonomi, pilihan penyelesaian mereka ialah melancarkan perang (Anon 2 Jun 1958).

Tunku Abdul Rahman tidak melihat sebarang keperluan untuk kilang-kilang basikal Jepun mendirikan kilang-kilang pemasangan di negara ini kerana kebanyakan basikal tempatan dipasang di sini juga. Beliau mahu firma-firma Jepun menghasilkan komponen-komponen di Persekutuan Tanah Melayu dan kedai-kedai tempatan melakukan pemasangan. Untuk kos sara hidup dikurangkan di Persekutuan Tanah Melayu, gedung-gedung serbaneka Jepun yang besar harus didirikan. Golongan pedagang Jepun juga digalakkan datang untuk mendirikan kilang-kilang. Masyarakat akan diberikan peluang untuk membantah kemasukan warga Jepun yang berada di Tanah Melayu semasa pendudukan Jepun (Anon 2 Jun 1958).

Pada 20 Julai 1959, Menteri Pertanian, Abdul Aziz bin Ishak telah mengumumkan di Kuala Lumpur bahawa kerajaan akan melaksanakan cadangan-cadangan daripada pakar-pakar Jepun yang dipinjamkan ke Persekutuan Tanah Melayu di bawah Rancangan Colombo untuk meningkatkan pengeluaran padi negara (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.2246 (N.887/86), 1959). Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu menghargai kerjasama Jepun dalam meningkatkan pengeluaran padi negara dan menyatakan kekesalan mereka sebelum ini yang hanya mempelajari daripada pakar-pakar pertanian British sahaja (Junko 2000: 178). Pada 18 Mac 1960, Gabenor Bank Pusat Jepun, Bank of Japan, M. Yamagiwa sekembalinya dari lawatan singkat ke Persekutuan Tanah Melayu menyatakan Persekutuan Tanah Melayu berada pada kedudukan tertinggi antara negara-negara Asia Tenggara bagi prospek pelaburan modal dan limpahan bahan-bahan mentahnya. Beliau begitu kagum terhadap potensi besar Persekutuan Tanah Melayu dalam bahan mentah sehinggakan beliau sudah merancang untuk lawatan berikutnya. Beliau juga menyatakan kerajaan Jepun telah mengalakkan ahli perniagaan untuk melawat Persekutuan Tanah Melayu dan melakukan pelaburan jika boleh. Ini kerana Jepun memerlukan bahan-bahan mentah seperti getah, bijih timah dan bijih besi untuk industri-industrinya berkembang (Anon 18 Mac 1960).

Terdapat Pameran Perdagangan Jepun di Persekutuan Tanah Melayu pada 13 Mei 1960. Walaupun Persekutuan Tanah Melayu pernah mempunyai Pameran Perdagangan sebelum ini, tetapi tiada yang begitu menyeluruh seperti yang ditunjukkan oleh Pameran Perdagangan Jepun ini. Tunku Abdul Rahman menyatakan bahawa negaranya benar-benar mengagumi ketabahan dan kemahiran berniaga bangsa Jepun dalam mempromosi barangan keluaran mereka, dan juga kemajuan yang dilakukan oleh Jepun dalam industri berkembang. Tunku Abdul Rahman mengalu-alukan saingan perdagangan secara adil daripada Jepun, walaupun ia bersaing dengan industri Persekutuan Tanah Melayu sendiri (Saravanamuttu 1983: 34).

Semasa Tunku Abdul Rahman melawat Jepun, beliau amat tertarik dengan tahap tenaga, penambahbaikan dan perkembangan yang mengagumkan dalam sektor perindustrian di sana. Jepun merupakan pembeli utama getah Persekutuan Tanah Melayu dan merupakan pembeli

tunggal biji besi Persekutuan Tanah Melayu. Daripada bahan-bahan ini, mereka mengeluarkan barangan dan menghantarnya ke seluruh dunia. Ini menunjukkan sudah tentu terdapat pasaran luas bagi barangan Jepun. Persekutuan Tanah Melayu adalah sebuah negara yang tidak mempunyai sekatan mata wang, dan ia mampu untuk membeli apa sahaja barangan yang diperlukan dari Jepun. Adalah menjadi harapan Tunku Abdul Rahman bahawa negara-negara lain di dunia juga akan dapat melakukan perkara yang sama. Jika tidak, ia akan menjadi sangat sukar bagi Jepun untuk memenuhi keperluan berjuta-juta rakyatnya. Ini adalah salah satu faktor yang menyebabkan Tunku Abdul Rahman mahu mewujudkan kerjasama ekonomi di Asia Tenggara. Negara-negara Asia Tenggara boleh menghantar produk primer ke Jepun, dan mereka boleh menggunakan sumber-sumber negara untuk membeli barangan siap. Dengan cara ini negara-negara Asia Tenggara dan Jepun akan memberikan bantuan bersama melalui perdagangan (Pusat Sumber, Portal Rasmi Arkib Negara Malaysia).

Walaupun Tunku Abdul Rahman berusaha menarik pelaburan Jepun ke Persekutuan Tanah Melayu pada masa ini, namun kebanyakan ahli perniagaan tempatan dilaporkan masih tidak yakin pelabur-pelabur Jepun akan memasuki pasaran disebabkan oleh tiga faktor. Pertama, mereka menjangkakan pemulihan ekonomi Jepun selepas Perang Dunia Kedua memerlukan tempoh masa yang lama sebelum dapat berkembang ke peringkat serantau. Kedua, persaingan dengan pelaburan Jerman Barat dan British yang merupakan rakan perniagaan tradisi Persekutuan Tanah Melayu. Ketiga, mereka menjangkakan kerajaan tidak akan memberi taraf "*favoured nation*" kepada Jepun di bawah Perjanjian Am tentang Tarif dan Perdagangan (GATT) (Anon 26 November 1957). Namun jangkakan golongan peniaga tempatan meleset apabila perjanjian ekonomi pertama di antara kedua-dua pihak, Perjanjian Perdagangan Jepun-Persekutuan Tanah Melayu yang ditandatangani pada 10 Mei 1960 telah memberi status *Most Favoured Nation* (MFN) kepada kedua-dua pihak. Ini merupakan perjanjian perdagangan Persekutuan Tanah Melayu yang pertama dengan negara di luar lingkungan Komanwel. Menteri Perdagangan dan Perusahaan, Mohamad Khir bin Johari pula mengalu-alukan kesimpulan awal perjanjian dan menyatakan ia akan memperluaskan lagi hubungan perdagangan antara kedua-dua negara dan menggalakkan lebih banyak usaha sama (Junko 2000: 209). Perjanjian ini juga akan menyediakan pengiktirafan undang-undang bagi mendorong kemasukan pelaburan Jepun ke Persekutuan Tanah Melayu (Anon 10 Mei 1960).

Pada 8 Oktober 1961, Tunku Abdul Rahman menyatakan ahli perniagaan Jepun menghargai peluang pelaburan menarik yang ditawarkan oleh suasana politik dan ekonomi Persekutuan Tanah Melayu yang stabil dan juga dasar kerajaan dalam mewujudkan persekitaran pelaburan. Ini diakui oleh duta Jepun ke Persekutuan Tanah Melayu, Wataru Okuma yang menyatakan dasar pembangunan perindustrian kerajaan yang liberal telah mewujudkan iklim yang betul untuk menarik modal luar negara dan tempatan ke dalam industri-industri baru. Beliau juga memuji pentadbiran negara yang cekap dan kuat sehingga menyumbang kepada kemajuan perindustrian yang berkembang pesat dalam tempoh singkat selepas mencapai kemerdekaan (Yap 8 Oktober 1961). Pada 25 Oktober 1961, Ketua Menteri Melaka, Abdul Ghafar bin Baba menyatakan jentera yang digunakan dalam industri-industri desa Jepun boleh diperkenalkan di Persekutuan Tanah Melayu. Jepun juga telah bersetuju untuk melatih penduduk tempatan dalam mengendalikan jentera yang ringkas ini di samping pembinaan kilang-kilang kecil oleh mereka. Lembaga Pembangunan Industri Desa perlu memperkenalkan skim perintis terlebih dahulu (Anon 26 Oktober 1961).

Menjelang bulan Mac 1963, Tunku Abdul Rahman menyatakan Jepun memainkan peranan penting dalam penubuhan dan pengembangan industri di Persekutuan Tanah Melayu. Mereka membawa masuk juruteknik-juruteknik dan pekerja-pekerja mahir untuk menggerakkan industri-industri baru dan melatih rakyat tempatan dalam pengetahuan teknikal baru. Selain menyediakan peluang pekerjaan, terdapat juga kerjasama kewangan dalam usaha sama antara

kedua-dua negara. Menteri Perdagangan dan Industri, Dr. Lim Swee Aun pula menyatakan Jepun memainkan peranan penting dalam pembangunan perindustrian Persekutuan Tanah Melayu. Produk-produk hasil usaha sama kedua-dua negara mendapat pegangan besar dalam pasaran tempatan kerana pengimportannya menyediakan pilihan yang lebih luas dan harga yang sangat kompetitif kepada rakyat (Tony 16 Mac 1963).

Pada 15 November 1965, Tun Abdul Razak menyatakan rakyat Malaysia memandang tinggi Jepun pada masa kini kerana ia merupakan negara perindustrian yang terkemuka di Asia, dan pembangunannya yang luar biasa dianggap sebagai satu keajaiban ekonomi. Rakyat Malaysia juga biasa berkunjung ke Jepun, terutamanya dalam bidang perdagangan dan perindustrian. Jepun juga menjadi tempat percutian kegemaran mereka. Malaysia dan Jepun berkongsi idea yang sama untuk pembangunan yang progresif dan damai, terutama dalam hal ehwal antarabangsa. Malaysia berharap Jepun akan memainkan peranan utama di dalam menjaga keamanan dan kemakmuran negara-negara Asia yang sedang membangun. Bagi tempoh lima tahun yang lalu, Jepun telah memainkan peranan penting dalam menyediakan bantuan teknikal kepada Malaysia dalam pelbagai cara, mencecah \$2 juta. Bantuan ini berupa menyediakan pakar-pakar dalam pelbagai bidang, terutamanya pertanian, latihan rakyat Malaysia di Jepun dan biasiswa. Jepun juga telah mula bergiat aktif dalam bantuan penyediaan modal kepada Malaysia selama beberapa tahun kebelakangan, dengan sumbangan utamanya adalah enjin diesel untuk kereta api Malaysia. Menjelang akhir tahun 1965 atau awal tahun 1966, Jepun akan menyediakan seramai 10 orang ahli Kor Sukarelawan yang akan membantu Malaysia dalam industri pertanian dan desa. Pada masa ini juga terdapat peningkatan pelaburan usahawan-usahawan persendirian Jepun dalam sektor perindustrian dan pembuatan di Malaysia (TR 7:11:65, t.th.).

Pada 6 April 1966, Tun Abdul Razak menyatakan Malaysia percaya kepada konsep kerjasama untuk pembangunan ekonomi. Jepun merupakan negara peneraju dalam pembangunan ekonomi dan perdagangan. Ia telah mengalami kemajuan luar biasa dalam tempoh 10 tahun sebelumnya dan kadar pertumbuhan ekonominya adalah menakjubkan. Ia bukan sahaja mempunyai sumber kewangan tetapi juga kemahiran untuk membantu negara-negara Asia Tenggara. Malaysia berhasrat untuk menjadikan Jepun sebagai contoh. Kerajaan Malaysia percaya kepada perusahaan bebas dan mengalu-alukan usaha sama daripada persaingan sengit antara pengusaha Jepun untuk pasaran Malaysia. Walaupun pemisahan Singapura daripada Persekutuan Malaysia telah memberikan kesan yang tidak dijangka kepada syarikat-syarikat Jepun yang telah menubuhkan kilang-kilang di Malaysia, Tun Abdul Razak yakin bahawa kerajaan Singapura sedang melakukan yang terbaik dalam membangunkan perindustriannya (Anon 6 April 1966).

Pada 5 Disember 1966, Tunku Abdul Rahman menyatakan bahawa Malaysia tidak harus menimbulkan hubungan keruh dengan Jepun akibat isu hutang darah. Beliau mengesahkan telah menerima surat daripada Perdana Menteri Jepun, Sato yang menyetujui akan menghormati hutang itu (Anon 2 November 1966). Kerajaan Malaysia haruslah menentukan jumlah ganti rugi dan bagaimana ia harus dibayar kerana kerajaan Jepun tidak boleh menyerahkan wang dengan begitu saja tanpa melihat cara pembayaran yang sesuai (Anon 24 Disember 1964). Tunku Abdul Rahman melihatnya lebih sebagai bayaran muhibah (Anon 7 Mei 1964) dari Jepun dan bersedia menerima sebarang jumlah yang munasabah. Tambahan pula Jepun telah membayar jumlah besar kepada British atas kejayaan yang dilakukan semasa perang (Anon 15 Disember 1966).

Pada 14 Disember 1966, sebagai jawapan kepada beberapa soalan dari wartawan *Asahi Shimbun*, Masateru Shiga, Tunku Abdul Rahman menyatakan bahawa Malaysia mengalu-alukan kerjasama ekonomi daripada semua negara. Kerajaan menyedari bahawa mereka tidak mempunyai sumber secukupnya untuk membangunkan ekonomi negara sepenuhnya seperti yang dirancang dalam Pelan Pembangunan Lima Tahun. Walaupun Malaysia pada asasnya

adalah negara pertanian, kerajaan kini menumpukan perindustrian dengan penyertaan syarikat-syarikat swasta adalah digalakkan. Dengan tujuan mengembangkan perindustrian, kerajaan menghulurkan beberapa insentif dan fasiliti untuk syarikat-syarikat swasta dan pelabur-pelabur yang melibatkan diri dalam program perindustrian negara (Fail Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri No. (037) 534/1, t.th.).

Sebagai jawapan kepada beberapa soalan dari wartawan *Youmiuri Shimibun*, Hoshino, Tunku Abdul Rahman menyatakan bahawa lawatan Menteri Luar Jepun, Etsusaburo Shiina telah memberikan faedah bersama kepada kedua-dua negara. Beliau melihat bahawa lawatan ini berjaya walaupun kerajaan sedikit kecewa kerana isu hutang darah tidak diselesaikan semasa lawatannya. Sebagai negara peneraju industri di Asia, Jepun harus membantu negara-negara lain di rantau ini dalam pembangunan industri dan ekonomi. Jepun harus memikul tanggungjawab ini kerana kestabilan ekonomi merupakan salah satu faktor yang boleh menjamin keamanan di rantau ini (Fail Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri No. (037) 534/1, t.th.).

Selepas penubuhan Malaysia, permohonan konglomerat besar Jepun atau Sogo Shosha seperti Mitsubishi, Mitsui dan Sumitomo untuk menubuhkan pejabat-pejabat cawangan di negara ini akan diluluskan berdasarkan beberapa syarat. Antaranya ialah pejabat-pejabat cawangan itu haruslah terlibat dalam perdagangan antara Malaysia dan Jepun sahaja dan tidak boleh terlibat dalam perdagangan antara Malaysia dengan negara-negara lain. Aktiviti-aktiviti pejabat cawangan juga hanya terhad kepada kerja perhubungan dan ia tidak boleh terlibat dalam perniagaan borong atau runcit di negara ini. Syarat-syarat ini dikenakan bagi memastikan perdagangan luar Malaysia tidak dikuasai oleh syarikat-syarikat perdagangan Jepun (Fail Lembaga Kemajuan Perindustrian Malaysia (MIDA) No. 8000/30 JLD. III, t.th.).

Disebalik dasar Pro-Barat negara, hubungan diplomatik yang dijalinkan antara Persekutuan Tanah Melayu dengan Jepun mempunyai motif ekonomi. Persekutuan Tanah Melayu sebagai negara yang baru merdeka sangat bergantung kepada Jepun untuk mendapatkan bekalan barangan industri, tabung pelaburan, teknologi industri dan bantuan kewangan (Narongchai 1983: 1). Jepun pula memerlukan bekalan bahan galian, petroleum dan bahan-bahan mentah lain yang dapat dibekalkan secara berterusan bagi memastikan perkembangan perindustrian dan perusahaannya (Ryokichi 1974: 2). Ia menjadi jelas kepada kepimpinan negara bahawa dengan memanjangkan isu pampasan perang akan menjejaskan kepentingan ekonomi bersama kedua-dua pihak. Kebanyakan kerjasama ekonomi Jepun dan Malaysia melibatkan mata wang Yen. Perjanjian Kredit Yen yang pertama di Malaysia ialah sebanyak \$150 juta dari tahun 1966 hingga 1971 (Ahmad 1996: 336).

Pada 23 September 1967, Tun Abdul Razak mengucapkan penghargaan kepada kerajaan Jepun atas bantuan sebanyak \$150 juta yang dihulurkan bagi membantu pembiayaan Rancangan Malaysia Pertama (Anon, 22 September 1967). Beliau juga berharap kerajaan Jepun akan menghulurkan lebih banyak bantuan. Malaysia percaya kepada perusahaan bebas dan menggalakkan usaha sama dengan negara-negara sahabat seperti Jepun. Tun Abdul Razak juga meluahkan kegembirannya atas usaha sama yang dijalinkan dengan Jepun menerusi dua industri utama, iaitu keluli dan penapisan gula. Beliau mengalu-alukan kemasukan lebih banyak perusahaan perniagaan Jepun ke negara ini bagi membantu pembangunan ekonomi negara, sekali gus mencegah pengaruh komunisme (TR 6:9:67, 1995). Sebagai langkah menggalakkan pelaburan Jepun ke Malaysia, Tunku Abdul Rahman telah mengumumkan kelulusan undang-undang untuk mengecualikan firma asing yang melabur di Malaysia dari membayar cukai untuk tempoh lima tahun pertama beroperasi. Dalam bidang-bidang tertentu, kerajaan akan mempertimbangkan pemberian 100% pemilikan modal asing (Md 2008: 194-195).

Lawatan Rasmi dari Jepun

Lawatan rasmi dari Jepun ke Malaysia dari masa ke semasa juga membantu mengeratkan hubungan kedua-dua negara, misalnya lawatan dari Naib Presiden Parti Liberal Demokratik, Shojiro Kawashima dan rombongannya seramai 10 orang pada 20 April 1965 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.4259 (N.26/89), 1965), lawatan rombongan seramai 6 orang ahli parlimen Jepun yang diketuai Jujiro Tosaka pada 3 September 1966 (ibid. No. G.5762 (ATDI N.87), 1966), lawatan dua orang pegawai Kesatuan Ahli-Ahli Parlimen Asia, Y. Baba dan H. Okanobori pada 1 Oktober 1966 (ibid. No. G.5847 (N.287/90), 1966), lawatan Menteri Luar Jepun, Etsusaburo Shiina dan isterinya bersama satu rombongan akhbar seramai 12 orang pada 21 Oktober 1966 (ibid. No. G.5926, 1966), lawatan anggota-anggota kor diplomatik yang disertai duta Jepun, Tan Sri Fumihiko Kai pada 12 Januari 1967 (ibid. No. G.6235 (APTARP N.1083), 1967), lawatan Perdana Menteri Jepun, Eisako Sato dan isterinya bersama satu rombongan rasmi seramai 25 orang dan satu rombongan akhbar seramai 24 orang pada 22 September 1967 (ibid. No. G.7278, 1967) dan lawatan Putera Mahkota dan Puteri Mahkota Jepun pada 19 Februari 1970 (ibid. No. G.9381, 1970). Dari segi lawatan rasmi dari Jepun, secara keseluruhannya terdapat 8 lawatan, dengan lawatan paling banyak adalah pada tahun 1966, mewakili 3 lawatan. Lawatan rasmi yang paling penting adalah lawatan Putera Mahkota dan Puteri Mahkota Jepun pada tahun 1970.

Lawatan Ekonomi dari Jepun

Terdapat juga lawatan ekonomi dari Jepun ke Malaysia dari masa ke semasa yang mengukuhkan lagi kerjasama ekonomi antara kedua-dua negara, misalnya lawatan rombongan misi Japanese Asia Economy and Culture Promotion Association pada bulan September 1959 (Anon 29 Ogos 1959), lawatan Gabenor Bank Pusat Jepun, Bank of Japan, M. Yamagiwa diiringi dua orang pegawai pada 17 Mac 1960 (Anon 18 Mac 1960), lawatan lapan wakil syarikat-syarikat keluli Jepun diketuai Hisakuni Ozawa pada bulan September 1960 (Anon 24 September 1960), lawatan delegasi bijih besi Jepun seramai 6 orang pada 16 September 1960 (Anon 16 September 1960), lawatan misi perindustrian Jepun seramai 19 orang diketuai Kurowo Yaki pada 3 April 1961 (Anon 3 April 1961), lawatan rombongan dari Yawata Iron and Steel Company diketuai Shimamura pada 28 Julai 1961 (Anon 29 Julai 1961), lawatan delegasi seramai 3 orang diketuai Uichi Noda pada 19 Ogos 1961 (Anon 19 Ogos 1961), lawatan seramai 28 orang ahli majlis-majlis perbandaran dan wilayah utama di Jepun diketuai Naoyuki Tomita pada 20 November 1961 (Anon 20 November 1961), lawatan misi ekonomi kerajaan Jepun seramai 17 orang terdiri daripada usahawan-usahawan terkemuka yang diketuai Shinichi Takasugi, pakar ekonomi dari Pejabat Luar Negeri Jepun pada 11 Mei 1962 (Anon 4 September 1962), lawatan rombongan misi ekonomi Jepun pada 3 September 1962 (Anon 25 September 1962), dan 10 September 1962 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.2989 (N.366/87), 1962), lawatan misi bijih besi Jepun diketuai T. Wagatsuma, Pengarah Yawata Iron & Steel Co. Ltd. pada bulan Mac 1963 (Fail Perbendaharaan Malaysia - Bahagian Pentadbiran No. (4.00) 852-1, 1963), lawatan Pengarah Urusan bagi Jabatan Kejuruteraan Toyota Motor Co. Ltd., Dr. Shoichiro Toyoda pada bulan Disember 1963 (Anon 24 Disember 1963), lawatan Pengarah Export-Import Bank of Japan, Goro Hara pada 5 Disember 1963 (Anon 5 Disember 1963), lawatan 15 orang usahawan Jepun untuk mengkaji peluang pelaburan pada 7 Februari 1964 (Anon 7 Februari 1964), lawatan perwakilan Jepun bagi merundingkan Perjanjian Perkhidmatan Udara antara Malaysia dan Jepun pada 24 Ogos 1964 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.3534 (N.479/88), 1964), lawatan seramai 9 orang ahli Rombongan Ekonomi dan Perdagangan Jepun pada 13 September 1964 (ibid.

No. G.3749, 1964), lawatan rombongan misi ekonomi Jepun diketuai Presiden Industrial Bank of Japan, Sohei Nakayama pada 7 Februari 1965 (Anon 7 Februari 1965), lawatan Setiausaha Agung Sukarela-sukarela Bekerjasama Seberang Laut Jepun, K. Shinoura pada 3 Ogos 1965 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.4579 (N.311/89), 1965), lawatan satu rombongan Jepun seramai 15 orang yang diketuai Rikuzo Koto pada 19 Julai 1966 (ibid. No. G.5605, 1966), lawatan Naib Menteri Parlimen, Kementerian Kewangan Jepun, Katsushi Fujii bagi membincangkan penubuhan Bank Pembangunan Asia pada 6 Ogos 1966 (ibid. No. G.5645, 1966), lawatan Naib Pengerusi Kanan Japan Airlines, Shizuo Aseda sempena sambutan ulang tahun pertama penerbangan Japan Airlines antara Malaysia dan Jepun pada 8 Mei 1968 (ibid. No. G.7928, 1968), lawatan satu rombongan perlombongan seramai 12 orang yang diketuai Mitsuo Aikyo, Presiden Persatuan Industri Perlombongan Jepun pada 23 Oktober 1969 (ibid. No. G.9026 (N.1460/86), 1969 & fail Kementerian Perusahaan Utama No. 0.3/7/24, t.th.) dan lawatan Pengerusi Lembaga Syarikat Japan Airlines, Teruo Godo dan Timbalan Setiausaha EXPO 70, N. Imaeda pada 6 November 1969 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.9078, 1969).

Dari segi lawatan ekonomi dari Jepun, secara keseluruhannya terdapat 25 lawatan, dengan lawatan yang paling banyak adalah pada tahun 1961, mewakili 4 lawatan. Hasil lawatan ekonomi dari Jepun yang berterusan ini membuahkan hasil apabila Perjanjian Cukai Dua Kali (DTA) ditandatangani antara Malaysia dan Jepun pada tahun 1970 bertujuan mengelakkan pembayaran cukai sebanyak dua kali dan pencegahan pengelakan fiskal daripada cukai pendapatan (Fail Lembaga Perindustrian Kayu Malaysia (MIDA) No. 2/401/33).

Hasil lawatan ekonomi yang berterusan ini membuahkan hasil melalui kemasukan pelaburan Jepun melalui usaha sama dari masa ke semasa, misalnya Syarikat Ajinomoto (M) Bhd. (Anon 15 Ogos 1988), Malayan Nozawa Asbestos Cement Co. Ltd. (Yap 8 Oktober 1961) dan relau lebur timah oleh Ishihara Sangyo Kaisha (Anon 12 Mac 1961) pada tahun 1961, Federal Iron Works Sdn. Bhd. (Selangor State Investment Centre) dan rancangan penubuhan kilang keluli bernilai \$3 juta oleh Maru Ichi Iron and Steel Manufacturing Company (Anon 4 September 1962) pada tahun 1962, Central Plastic Malaya Ltd. (Anon 5 Ogos 1963) dan Prai Sugar Refinery (Anon 12 Disember 1964) pada tahun 1964, Panasonic Manufacturing Malaysia Berhad (Selangor State Investment Centre) dan Peony Blanket Industrial Company (Malaysia) Limited pada tahun 1965 Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.4732 (N.429/89), 1965). Syarikat Pembinaan Kajima pada tahun 1966 (ibid. No. G.5194 (N.950/89), 1966) Syarikat Elektrik Matsushita (Malaysia) Berhad pada tahun 1967 (ibid. No. G.6809, 1967), syarikat Scientex Polymer Sdn. Bhd., Scientex Packaging Film Sdn. Bhd., Scientex Auto Industries Sdn. Bhd., Nippon Paint (M) Sdn. Bhd. (Selangor State Investment Centre) dan Topla Plastic (M) Sdn. Bhd. (Anon, 4 Ogos 1978) pada tahun 1968, Almagamated Industrial Steel Berhad (Selangor State Investment Centre) dan rancangan penubuhan dua buah kilang kayu balak (Anon 10 Ogos 1969) pada tahun 1969.

Lawatan Sosial dan Muhibah dari Jepun

Terdapat juga lawatan sosial dan muhibah dari Jepun ke Malaysia dari masa ke semasa yang memudahkan pertukaran budaya antara kedua-dua negara, sekali gus mengembangkan lagi pemikiran Pandang Ke Timur dalam masyarakat Malaysia, misalnya lawatan rombongan belia Jepun yang terdiri daripada 16 orang pada 29 Oktober 1959 (Anon 29 Oktober 1959), lawatan rombongan belia Jepun seramai 12 orang pada 11 April 1961 (Anon 12 April 1961), lawatan rombongan belia Jepun seramai 18 orang pada 3 November 1961 (Anon 3 November 1961), lawatan enam orang ahli parlimen Jepun diketuai T. Naito pada 2 Oktober 1963 (Anon 4 Oktober 1963), lawatan rombongan belia Jepun yang terdiri daripada 17 orang pada 1 Februari

1965 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.4050 (N.1065/88, 1965), lawatan rombongan belia Jepun seramai 18 orang pada 7 Februari 1965 (Anon 7 Februari 1965), lawatan rombongan belia Jepun seramai 20 orang pada 27 Februari 1965 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.4097 (N.1092/88), 1965), lawatan rombongan Persatuan YUAI seramai 20 orang pada 2 Mac 1965 (ibid. No. G.4100 (N.1095/88), 1965), lawatan rombongan Y.M.C.A seramai 17 orang yang diketuai Rev. F. Saito pada 24 Mac 1965 (ibid. No. G.4155 (N.1135/88), 1965), lawatan rombongan Universiti Meiji, Tokyo seramai 4 orang yang diketuai Masaki Watanabe pada 13 September 1965 (ibid. No. G.4664 (APTARP N.872), 1965), lawatan rombongan muhibah Jepun seramai 9 orang yang diketuai Kosaku Wada (ibid. No. G.4849 (N.520/89), 1965), lawatan rombongan ahli-ahli majlis perbandaran Jepun dari Pertubuhan Yuai seramai 9 orang pada 4 November 1965 (ibid. No. G.4856 (N.526/89), 1965), lawatan rombongan belia Jepun seramai 12 orang pada 31 Januari 1966 No. G.5048 (ibid. N.832/89, NG. 5048), 1966), lawatan rombongan belia Jepun seramai 12 orang yang diketuai Kazuo Seto pada 3 Februari 1966 (ibid. No. G.5065 (N.840/89), 1966), lawatan rombongan Persatuan YUAI seramai 16 orang pada 5 Mac 1966 (ibid. No. G.5173 (N.935/89), 1966), lawatan rombongan belia Jepun pada 3 September 1966 (ibid. No. G.5851 (N.290/90), 1966), lawatan rombongan belia Jepun pada 3 Oktober 1966 (ibid. No. G.5853 (N. 292/90), 1966), lawatan rombongan Persatuan Pertukaran Belia Dunia Jepun seramai 35 orang yang diketuai N. Funo pada 16 Disember 1966 (ibid. No. G.6154, 1966), lawatan rombongan belia Jepun seramai 368 orang pada 22 Februari 1968 (ibid. No. G.7706, 1968), lawatan rombongan wilayah Hyogo seramai 17 orang pada 27 Mei 1968 (ibid. No. G.8226, 1968), lawatan rombongan belia Jepun pada 5 November 1968 (ibid. No. G.8504, 1968), lawatan rombongan belia Jepun seramai 298 orang pada 6 November 1968 (Anon 5 November 1968), lawatan rombongan pemimpin belia Jepun seramai 360 orang pada 19 Oktober 1969 (Fail Jabatan Penerangan Malaysia No. G.9006 (N.193/78), 1969), lawatan rombongan belia Jepun pada 29 Oktober 1969 (ibid. No. G.9043, 1969) dan lawatan empat buah kapal perang Jepun pada bulan November 1969 (Anon 14 Januari 1969). Dari segi lawatan sosial dari Jepun, secara keseluruhannya terdapat 25 lawatan, dengan lawatan paling banyak adalah pada tahun 1965, mewakili 8 lawatan.

Dasar luar Malaysia yang pro-Barat dan akibat yang dialami era konfrontasi memberi pengajaran kepada Tunku Abdul Rahman. Di akhir jangka masa pemerintahan beliau, dengan pengaruhnya ke atas dasar luar semakin berkurangan pasca Peristiwa 13 Mei, dasar luar Malaysia mula menunjukkan sikap neutral, dan tidak lagi bersikap anti komunis dan pro-Barat yang keterlaluan. Kegagalan Pertubuhan Asia Tenggara (ASA) dan Malaysia, Filipina dan Indonesia (MAPHILINDO) pada awal tahun 1960-an membawa kepada penubuhan ASEAN pada tahun 1967 yang merupakan manifestasi perubahan sikap ke arah kerjasama serantau dari Tunku Abdul Rahman.

Kesimpulan

Hubungan bilateral secara rasmi antara Persekutuan Tanah Melayu dan Jepun bermula apabila Kishi Nobosuke melawat Persekutuan Tanah Melayu pada 24 dan 25 November 1957. Tunku Abdul Rahman menggambarkan Jepun sebagai sebuah negara termaju di Asia yang telah menunjukkan kepada dunia akan kebolehan bangsa Asia. Persekutuan Tanah Melayu sebagai sebuah negara baru perlu mempelajari pelbagai perkara daripada Jepun. Tunku Abdul Rahman juga menyatakan sikap Persekutuan Tanah Melayu terhadap Jepun telah berubah. Dengan Persekutuan Tanah Melayu sebagai sebuah negara yang merdeka dan berdaulat, ia bebas untuk mewujudkan hubungan diplomatik dengan mana-mana negara yang digemari. Selain menjadi wakil rasmi kerajaan untuk berhubung dengan pegawai-pegawai Jepun, Tunku Abdul Rahman

secara aktif juga memainkan peranan sebagai ejen komersial Persekutuan Tanah Melayu dalam membentuk jalinan antara sektor swasta kedua-dua negara.

Tunku Abdul Rahman juga tidak mahu melihat hubungan ekonomi antara Persekutuan Tanah Melayu dan Jepun terjejas akibat apa-apa tuntutan ganti rugi. Saingan perdagangan secara adil daripada Jepun dialu-alukan, walaupun ia bersaing dengan industri Persekutuan Tanah Melayu sendiri. Perjanjian Perdagangan Jepun-Persekutuan Tanah Melayu yang ditandatangani pada 10 Mei 1960 telah memberi status *Most Favoured Nation* (MFN) kepada kedua-dua pihak. Ini merupakan perjanjian perdagangan Persekutuan Tanah Melayu yang pertama dengan negara di luar lingkungan Komanwel. Jepun memainkan peranan penting dalam penubuhan dan pengembangan industri di Persekutuan Tanah Melayu. Mereka membawa masuk juruteknik-juruteknik dan pekerja-pekerja mahir untuk menggerakkan industri-industri baru dan melatih rakyat tempatan dalam pengetahuan teknikal baru.

Di sebalik dasar pro-Barat negara, hubungan diplomatik yang dijalinan antara Persekutuan Tanah Melayu dengan Jepun mempunyai motif ekonomi. Persekutuan Tanah Melayu sebagai negara yang baru merdeka sangat bergantung pada Jepun untuk mendapatkan bekalan barangan industri, tabung pelaburan, teknologi industri dan bantuan kewangan. Jepun pula memerlukan bekalan bahan galian, petroleum dan bahan-bahan mentah lain yang dapat dibekalkan secara berterusan bagi memastikan perkembangan perindustrian dan perusahaannya. Lawatan rasmi dari Jepun ke Malaysia dari masa ke semasa juga membantu mengeratkan hubungan kedua-dua negara. Terdapat juga lawatan ekonomi dari Jepun ke Malaysia dari masa ke semasa yang mengukuhkan lagi kerjasama ekonomi antara kedua-dua negara. Hasil lawatan ekonomi yang berterusan ini membuahkan hasil melalui kemasukan pelaburan Jepun melalui usaha sama dari masa ke semasa. Terdapat juga lawatan sosial dan muhibah dari Jepun ke Malaysia dari masa ke semasa yang memudahkan pertukaran budaya antara kedua-dua negara, sekali gus mengembangkan lagi pemikiran Pandang Ke Timur dalam masyarakat Malaysia.

Nota

- ¹ Uqbal Iqbal adalah penuntut pasca-siswazah di Pusat Pengajian Sejarah, Politik dan Strategi, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Alamat e-mel: uqbah@siswa.ukm.edu.my
Nordin Hussin memegang jawatan Professor di Pusat Pengajian Sejarah, Politik dan Strategi, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Alamat e-mel: nordin@ukm.my
Ahmad Ali Seman adalah Ketua Program Sejarah di Pusat Pengajian Sejarah, Politik dan Strategi, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Alamat e-mel: aasw@ukm.my

Rujukan

Akhbar

- Anon. 1957. "Copy Japan to produce more food." *The Straits Times*, September 6.
Anon. 1958. "Trade With Japan." *The Straits Times*, May 21.
Anon. 1957. "Japanese Trade is Still Lagging." *The Straits Times*, November 26.
Anon. 1958. "Tengku invites Jap mission." *The Straits Times*, June 2.
Anon. 1959. "Jap MPs due in Malaya." *The Straits Times*, August 29.
Anon. 1959. "Japanese youth mission has come to learn and love Malaysia." *The Straits Times*, 29 October.

- Anon. 1960. "Gift-edged Malaya. So impressed by raw material potential he plans return visit." *The Straits Times*, March 18.
- Anon. 1960. "Japanese trade pact: Last act. Malayan film unit to record signing in capital today by tokyo envoy and federation minister." *The Straits Times*, May 10.
- Anon. 1960. "Iron mine tour." *The Straits Times*, September 16.
- Anon. 1960. "Jap experts will assess perak's iron ore potential." *The Straits Times*, September 24.
- Anon. 1961. "Japanese firm to put up tin smelter." *The Straits Times*, March 12.
- Anon. 1961. "Jap team man: Many keen to deal here." *The Straits Times*, April 3.
- Anon. 1961. "Jap mission impressed." *The Straits Times*, April 12.
- Anon. 1961. STEEL experts fly in from japan. *The Singapore Free Press*, July 29.
- Anon. 1961. "A Far East common market is suggested." *The Straits Times*, August 19.
- Anon. 1961. "Jap cottage industries machines for Malaya?." *The Straits Times*, October 26.
- Anon. 1961. "Jap youth visitors see school." *The Straits Times*, November 3.
- Anon. 1961. "Jap mission arrive on trade promotion trip." *The Straits Times*, November 20.
- Anon. 1962. "Japan plan for \$3 mil. steel mill in Malaya." *The Straits Times*, September 4.
- Anon. 1962. "They bring money for Malaysia." *The Straits Times*, September 4.
- Anon. 1962. "Japanese say: 'take long term view'." *The Straits Times*, September 25.
- Anon. 1963. "Malayan-Japanese plastics venture." *The Straits Times*, August 5.
- Anon. 1963. "On to S'pore after 3 days in capital." *The Straits Times*, October 4.
- Anon. 1963. "Japanese economist to check investment outlook." *The Straits Times*, December 2.
- Anon. 1963. "Studying the market for investment." *The Straits Times*, December 5.
- Anon. 1963. "Toyota in Malaysia. \$250m. Japanese vehicle manufacturer to set up assembly plant at butterworth soon." *The Straits Times*, December 24.
- Anon. 1964. "Industrialists see Malaya's new port". *The Straits Times*, February 7.
- Anon. 1964. "'Goodwill' claim to be revived after state visit." *The Straits Times*, May 7.
- Anon. 1964. "First sugar refinery for Malaysia. Tengku Abdul Rahman will perform opening ceremony today." *The Straits Times*, December 12.
- Anon. 1964. "Blood debt settlement 'soon'." *The Straits Times*, December 24.
- Anon. 1965. "The prerequisites for co-operation---by Japanese team leader." *The Straits Times*, February 7.
- Anon. 1966. "Razak hopes to secure \$150 mil. Aid from Japan." *The Straits Times*, April 6.
- Anon. 1966. Sato's 'blood debt' note. *The Straits Times*, November 25.
- Anon. 1966. "Blood debt: 'Malaysia should not cause bad blood.'" *The Straits Times*, December 15.
- Anon. 1967. "Japan And S.E. Asia." *The Straits Times*, September 22.
- Anon. 1968. "Goodwill youth ship sails in today." *The Straits Times*, November 5.
- Anon. 1969. "Four Jap destroyers for goodwill visit dlm." *The Straits Times*, January 14.
- Anon. 1969. "Japanese to set up two timber factories." *The Straits Times*, August 10.
- Anon. 1978. "KL investment climate is most attractive." *The Business Times*, 4 August.
- Anon. 1988. "Malaysians had their first taste in early 20s." *The Star*, August 15.
- Tony Hermon. 1963. Japan funds to malaya increasing. *The Straits Times*, March 16.
- Yap Chin Kwee. 1961. Japanese cash flowing in for industries. Tengku opens asbestos works. *The Straits Times*, October 8.
- Briefing by the deputy prime minister in connection with visit of prime minister of japan to the operations room on 23rd september 1967 (Nombor klasifikasi fail arkib: TR 6:9:67). 1995. Dlm. Arkib Negara Malaysia dengan kerjasama Jabatan Perdana Menteri. *Ucapan-Ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein 1967 (Jilid II)*. Selangor: Percetakan Warni Sdn. Bhd.
- Speech by the minister of defence in addressing the defence minister of united kingdom at kuala lumpur on 20th march, 1962 (Nombor klasifikasi fail arkib: TR 2:3:62). 1978. Dlm. Arkib

- Negara Malaysia dengan kerjasama Jabatan Perdana Menteri. *Ucapan-Ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein* 1962. Kuala Lumpur: Ibrahim bin Johari, P.I.S., Ketua Pengarang Percetakan Semenanjung Malaysia.
- Speech by the chief minister for funds in connection with the merdeka celebrations over radio malaya on 9th february, 1957 (Nombor klasifikasi fail arkib: TAR 1:2:57). 1981. Dlm. Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-Ucapan Tunku Abdul Rahman Putra* 1957. Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- Speech by the chief minister at the federal legislative council, kuala lumpur on 6th March, 1957 (Nombor klasifikasi fail arkib: TAR 2:3:57). 1981. Dlm. Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-Ucapan Tunku Abdul Rahman Putra* 1957. Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- Speech by the chief minister in the federal legislative council, kuala lumpur on 10th july, 1957 (Nombor klasifikasi fail arkib: TAR 1:7:57). 1981. Dlm. Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-Ucapan Tunku Abdul Rahman Putra* 1957. Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- Speech by the prime minister over radio malaya on the night of his departure on a state visit to Japan on 20th May, 1958 (Nombor klasifikasi fail arkib: TAR 4:5:58). 1981. Dlm. Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-Ucapan Tunku Abdul Rahman Putra* 1958, t.tp.: Percetakan Rina Sendirian Bhd.
- Speech by the chief minister at the proclamation of independence at Merdeka Stadium, Kuala Lumpur on 31st August, 1957 (Nombor klasifikasi fail arkib: TAR 8:8:57). 1981. Dlm. Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-Ucapan Tunku Abdul Rahman Putra* 1957. Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- Speech by the deputy prime minister to open the exhibition of decorative arts of modern japan at dewan tunku abdul rahman, kuala lumpur, on 15th November, 1965 (Nombor klasifikasi fail arkib: TR 7:11:65). t.th. Dlm. Arkib Negara Malaysia dengan kerjasama Jabatan Perdana Menteri. *Ucapan-Ucapan Tun Haji Abdul Razak bin Hussein* 1965. t.tp.: t.pt.
- Speech by the prime minister at the state banquet, kuala lumpur on 24th November, 1957 (Nombor klasifikasi fail arkib: TAR 1:11:57). 1981. Dlm. Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-Ucapan Tunku Abdul Rahman Putra* 1957. Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- Speech by the prime minister at the opening of the japan trade in kuala lumpur on 13 February, 1960. Dlm. *Koleksi Ucapan Perdana Menteri: Tunku Abdul Rahman Putra*, Pusat Sumber, Portal Rasmi Arkib Negara Malaysia.
- Ucapan ketua menteri mengenai keharmonian antara kaum di melaka pada 16hb Februari, 1957 (Nombor klasifikasi fail arkib: TAR 3:2:57). 1981. Dlm. Arkib Negara Malaysia. *Ucapan-Ucapan Tunku Abdul Rahman Putra* 1957. Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.

Surat

- Fail Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri No. (037) 534/1. t.th. *Questionnaire from japanese journalist. Mengenai persoalan daripada wartawan-wartawan daripada syarikat akhbar Jepun seperti Asahi Shimbun dan Youmiuri Shimbun tentang keadaan politik negara, ekonomi serta hubungan kerjasama antara negara-negara Asia dan Asia Tenggara. Surat, Draf. Bahasa Inggeris.*, 3 November 1966 - 25 Januari 1967.

Laporan

- Fail Kementerian Perusahaan Utama No. 0.3/7/24. t.th. TIN - visit of japanese mining mission to malaysia, 16 Oktober 1969 - 3 Mac 1978.
- Fail Lembaga Kemajuan Perindustrian Malaysia (MIDA) No. 8000/30 JLD. III. t.th. *Malaysian investment mission to japan 1978 - Malaysian Investment Promotion from 23 Oktober 1978 to 2 November 1978.*

- Fail Lembaga Perindustrian Kayu Malaysia (MIDA) No. 2/401/33, *Malaysia - Japan economic association (MAJECA)*, 20 Julai 1977 - 13 Mac 1985, t.th.
- Fail Perbendaharaan Malaysia - Bahagian Pentadbiran No. (4.00) 852-1. 1963. *Ministry of Commerce and Industry - Visits to Malaya. Visit of Iron-ore Mission from Japan to the*, 14 Februari 1963 - 27 Februari 1963.

Sumber sekunder

- Ahmad Ali Seman. 1996. "Hubungan ekonomi Malaysia-Jepun: 1980-1990." Dalam *Alam Pensejarahan: Dari Pelbagai Perspektif*, pnyt. Badriyah Haji Salleh dan Tan Liok Ee. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Buckley, Roger. 1982. *Occupation Diplomacy: Britain, the United States and Japan 1945-1952*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cain, Peter J. dan Hopkins, Anthony G. 1993. *British Imperialism: Crisis and Deconstruction 1914-1990*. London: Longman.
- Darwin, John. 1988. *Britain and Decolonisation: The Retreat from Empire in the Post-War World*. London: Macmillan.
- Faridah Jaafar. 2007. *Perdana Menteri dan Dasar Luar Malaysia 1957-2005*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Havinden, Michael dan David Meredith. 1993. *Colonialism and Development*. London: Routledge.
- Holland, Robert F. 1985. *European Decolonization 1918-1981: An Introductory Survey*. London: Macmillan.
- Junko Tomaru. 2000. *The Postwar Rapprochement of Malaya and Japan, 1945-1961: The Roles of Britain and Japan in South-East Asia*. London: Macmillan Press Ltd.
- Khadijah Md. Khalid dan Lee Poh Ping. 2003. *Whither the Look East Policy*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Louis, William Roger. 1978. *Imperialism at Bay: The United States and the Decolonization of the British Empire, 1941-1945*. New York: Oxford University Press.
- Md Nasrudin Md Akhir, Asmadi Hassan dan Rohayato Paidi. 2008. *Organisasi dan Institusi Jepun*. Kuala Lumpur: Jabatan Pengajian Asia Timur, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya.
- Mohd bin Samsuddin. 1995. "Perhubungan Awal Malaysia-Jepun 1957-1967." *Malaysia Dari Segi Sejarah* 23: 66-89.
- Narongchai Akrasanee. 1983. "ASEAN-Japan Trade and Development: a synthesis." Dalam *ASEAN-Japan Relation Trade and Development*, ed. Narongchai Akrasanee. Singapore: ISEAS.
- Nish, Ian. 1982. *Anglo-Japanese Alienation 1919-1952: Papers of the Anglo-Japanese Conference on the History of the Second World War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Olson, Lawrence. 1970. *Japan in Postwar Asia*. New York: Praeger.
- Pegels, Carl. 1984. *Japan vs. the West: Implications for Management*. Boston: Kluwer-Nijhoff Publishing.
- Remme, Tilman. 1995. *Britain and Regional Cooperation in South-East Asia, 1945-49*. London: Routledge.
- Rotter, Andrew Jon. 1987. *The Path to Vietnam: Origins of the American Commitment to Southeast Asia*. New York: Cornell University Press.
- Rudner, Martin. 1975. "Financial Policies in Post-war Malaya: The Fiscal and Monetary Measures of Liberation and Reconstruction." *Journal of Imperial and Commonwealth History* 3 (3): 323-46.
- Ryokichi Hirono. 1974. "Japanese private investment in Asia." Dalam *Japan As An Economic Power And Its Implications For Southeast Asia*, pnyt. Kernial Sandhu dan Eileen Tang. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

- Saravanamuttu, Johan. 1983. *The Dilemma of Independence: Two Decades of Malaysia's Foreign Policy 1957-1977*. Pulau Pinang: Penerbit Universiti Sains Malaysia.
- Saravanamuttu, Johan. 2010. *Malaysia's Foreign Policy, The First Fifty Years: Alignment, Neutralism, Islamism*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Stockwell, Antony J. 1995. *British Documents on the End of Empire: Series B Volume 3: Malaya: Part I-III (EE, Malaya)*. London: HMSO.
- Tarling, Nicholas. 1993. *The Fall of Imperial Britain in South-East Asia*. Singapore: Oxford University Press.
- Thorne, Christopher G. 1978. *Allies of a Kind: The United States, Britain and the War against Japan, 1941-1945*. London: Hamish Hamilton.
- Vogel, Ezra F. 1979. *Japan as Number One: Lessons for America*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- White, Nicholas J. 1994. "Government and Business Divided: Malaya, 1945-57." *Journal of Imperial and Commonwealth History* 22 (2): 251-74.
- Wilkinson, Endymion. 1983. *Japan versus Europe: A History of Misunderstanding*. Victoria: Penguin Books Australia.
- Wilkinson, Endymion. 1991. *Japan versus the West: Image and Reality*. 2nd ed. London: Penguin Books.
- Yasuhiro Hayasaki. 1990. "British Policy towards Japan's Re-entry into International Society: 1952-1957." Tesis Sarjana, St Anthony's College, University of Oxford.